

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

Основи наукових досліджень соціальних проблем

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

**23 «Соціальна робота»
232 «Соціальне забезпечення»
перший (бакалаврський)
Управління соціальною сферою**

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**обов'язкова
українська**

Завідувач кафедри
соціальної економіки

Галина НАЗАРОВА

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри соціальної економіки
Протокол № 2 від 07.09.2021 р.

Розробник (и):
Назарова Галина Валентинівна, д. е. н., професор кафедри соціальної економіки,
Дем'яненко Аліна Анатоліївна, д. філ., викладач кафедри соціальної економіки.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

«Основи наукових досліджень соціальних проблем» є складовою частиною блоку базових навчальних дисциплін спеціальності 232 «Соціальна безпека», освітньо-професійної програми «Управління соціальною сферою». Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців, зокрема: опанування системою знань про типи досліджень, логіку, основні елементи, етапи, методи наукових досліджень соціальних проблем.

Метою навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень соціальних проблем» є надання студентам необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень соціальних проблем, підготовка їх до самостійного виконання наукової роботи, ознайомлення з організацією наукової діяльності, підготовкою наукових публікацій, комплексних консультаційних проєктів, курсових та дипломних робіт.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	3
Семестр	6
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	Залік

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Демографія	Соціальний аудит та інспектування
Соціологія	Інформаційно-комунікаційне забезпечення соціальної сфери
Людський розвиток	
Соціальна статистика	
Основи соціальної політики	
Методи нарахування соціальних виплат	

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	РН 5. Використовувати механізми призначення фінансової соціальної допомоги, пенсій.
	РН 9. Виявляти готовність до взаємодії з колегами по роботі, приймати управлінські рішення в організації роботи виконавців.
	РН 13. Аналізувати та оцінювати рівень матеріально-економічного захисту різних категорій населення.
	РН 14. Визначати зміст співпраці з організаціями та установами з метою залучення їх до соціального захисту населення.
	РН 16. Застосовувати нормативно-правову базу в захисті соціальних груп населення.
	РН 19. Ефективно працювати як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців
	РН 20. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

Компетентності	Результати навчання
	<p>РН 21. Визначати психологічні особливості при роботі з різними верствами населення.</p> <p>РН 22. Використовувати інформаційні технології у формуванні та розвитку системи соціального забезпечення.</p> <p>РН 23. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.</p>
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>СК1. Здатність аналізувати суспільні процеси пов'язані з соціальним розвитком держави</p>	<p>РН 2. Ідентифікувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціально-економічних проблем у різних категорій населення.</p>
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>	<p>РН 3. Застосовувати методи збору інформації: аналіз документів, опитування та спостереження.</p> <p>РН 4. Вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу системи соціального захисту населення.</p> <p>РН 6. Застосовувати базові знання про основи економічної допомоги об'єктам соціального захисту.</p> <p>РН 7. Використовувати базові знання про принципи державної соціальної політики та шляхи соціального забезпечення населення.</p>
<p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p>	<p>РН 8. Застосовувати засоби соціально-правової політики в сфері соціального захисту, базові знання з юриспруденції та законодавства України в галузі соціального забезпечення.</p>
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями</p>	<p>РН 10. Визначати умови соціально-економічної підтримки різних категорій населення.</p>

Компетентності	Результати навчання
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності</p>	<p>РН 11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення</p> <p>РН 18. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.</p>
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел</p>	<p>РН 12. Аналізувати ефективність соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах компетентності.</p> <p>РН. 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.</p>
<p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p>	<p>РН 17. Пояснювати актуальні процеси у соціальній сфері та соціальному забезпеченні</p>

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та методологія наукових досліджень соціальних проблем.

Тема 1. Наука й особливості її розвитку

1.1. Поняття і роль науки у сучасному суспільстві. Сутність і зміст поняття «наука».

Історичні етапи розвитку науки.

1.2. Функції науки. Система практично-дієвих і гносеологічних функцій науки.

1.3. Особливості розвитку науки в Україні та світі.

Тема 2. Основи наукових досліджень у соціальній сфері.

2.1. Специфіка предмету наукового дослідження соціальних проблем.

2.2. Науковий напрям та наукова проблема у соціальній сфері. Сутність понять «науковий напрям», «наукова проблема», «тема дослідження». Класифікація проблем у соціальній сфері. Логічні правила постановки наукової проблеми.

2.3. Завдання наукового дослідження у соціальній сфері.

Тема 3. Структура наукового дослідження соціальних проблем.

3.1. Наукове дослідження та його види. Процес наукового дослідження соціальних проблем і його характеристика.

3.2. Структура науково дослідження соціальних проблем. Загальна структура наукового дослідження та етапи його проведення.

Тема 4. Методи наукових досліджень соціальних проблем.

4.1. Сутність і класифікація методів дослідження. Вимоги до наукових методів дослідження соціальних проблем. Класифікація методів наукового дослідження соціальних проблем.

4.2. Теоретичні методи наукового дослідження. Сутність та приклади застосування теоретичних методів наукового дослідження соціальних проблем.

4.3. Методи емпіричних досліджень. Сутність та приклади застосування емпіричних методів наукового дослідження соціальних проблем.

Змістовий модуль 2. Організація та етапи проведення наукових досліджень соціальних проблем.

Тема 5. Організація наукових досліджень соціальних проблем.

5.1. Науково-дослідний процес і його стадії. Принципи організації наукової праці. Плановість у науковій роботі. Програма наукової роботи та його компоненти. Вимоги до програми наукового дослідження.

5.2. Самоорганізація праці у наукових дослідженнях соціальних проблем. Основні елементи самоорганізації праці.

5.3. Навички здійснення наукової діяльності у соціальній сфері. Технологія наукової творчості.

Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень соціальних проблем.

6.1. Основні поняття, терміни та галузі інформації. Значення і роль інформації у науковому дослідженні.

6.2. Джерела інформації та їх використання у науковому дослідженні. Первинні та вторинні наукові публікації і документи. Критерії якості інформації в науковому дослідженні.

6.3. Інформаційно-пошукові системи органів наукової інформації. Сутність та призначення інформаційно-пошукових систем. Типи інформаційно-пошукових систем та особливості роботи з ними.

6.4. Технологія роботи з науковою літературою. Етапи роботи з науковою літературою. Бібліографія та правила оформлення списку джерел та наукових праць.

Тема 7. Особливості написання наукового дослідження.

7.1. Структура і вимоги до написання наукового дослідження соціальних проблем. Етапи підготовки наукового дослідження. Зміст і структура наукової праці.

7.2. Науковий стиль у наукових публікаціях. Науковий стиль, його призначення, основні ознаки та підстилі.

7.3. Академічна доброчесність. Етика та соціальна відповідальність дослідника. Поняття і принципи академічної доброчесності. Порушення академічної доброчесності. Види академічного плагіату і способи його виявлення.

Тема 8. Публікація результатів наукових досліджень соціальних проблем.

8.1. Апробація результатів наукового дослідження. Результати наукових досліджень: види і вимоги. Завдання наукової публікації. Сутність та види апробації.

8.2. Оформлення і публікація результатів апробації. Критерії надійності наукової праці. Особливості рецензування наукових публікацій.

8.3. Якість наукової публікації. Підходи до визначення якості наукової публікації. Розвиток наукометрії та наукометричних баз даних.

Тема 9. Презентація результатів наукових досліджень соціальних проблем.

9.1. Публічний захист результатів наукового дослідження соціальних проблем. Порядок представлення до захисту наукового дослідження. Планування стратегії захисту наукового дослідження.

9.2. Правила і рекомендації щодо створення доповіді. Алгоритм підготовки доповіді на захист наукового дослідження. Вимоги і структура доповіді наукового дослідження.

9.3. Підготовка ілюстративного та презентаційного матеріалу. Правила і вимоги до загального оформлення презентації. Структура презентації.

Перелік та зміст лекційних, практичних, лабораторних занять у повному обсязі представлено у рейтинг-плані навчальної дисципліни.

Методи навчання та викладання

У процесі викладання дисципліни «Основи наукових досліджень соціальних проблем» використовуються різні методи навчання. Так, серед методів навчання, спрямованих на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти

використовуються: пояснювально-ілюстративний метод (1 – 10), дискусії (1,6), презентації (1 – 12), індивідуальна робота та робота у групах (4, 5, 8, 10), кейс-стаді (4, 5, 7), експрес-опитування (4, 9), індивідуальна дослідницька робота (7).

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень соціальних проблем» здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою оцінювання.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати залік –60 балів);

підсумковий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Залік виставляється як загальна сума балів, набраних за результатами поточного контролю.

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:

лекцій: активна робота на парі за умови відповіді студентом на поставлені викладачем питання, які свідчать про ступінь засвоєння лекційного матеріалу.

практичних і семінарських занять:

активна робота на парі за умови виконання студентом практичних завдань, участь студентів в обговореннях, дискусіях, кейс-стаді, експрес-опитуванні, вирішенні різноманітних індивідуальних і групових завдань. Загальна кількість балів – 44.

презентація, що має бути виконана в середовищі PowerPoint. Максимальна оцінка ставиться за умови наявності не менше, ніж 10 слайдів, які у повній мірі розкривають зміст її теми, та відповідного представлення матеріалів презентації. Загальна кількість презентацій – 1. Максимальна оцінка за презентацію – 6 балів.

колоквіум. Протягом семестру студенти пишуть 2 колоквіуми. Максимальна оцінка за кожен з колоквіумів 10 балів. Максимальна кількість балів за обидва колоквіуми – 20. Перший колоквіум включає теми 1–4, а другий колоквіум – теми 5–9.

індивідуальна науково-дослідницька робота. Протягом семестру студенти пишуть 2 індивідуальні науково-дослідницькі роботи. Максимальна кількість балів за обидві індивідуальні науково-дослідницькі роботи – 18.

самостійної роботи: домашні завдання. Кожне домашнє завдання оцінюється в 4 бали за умови правильного виконання та наявності відповіді. За відсутності відповіді або за наявності помилок оцінка знижується на 0,5 бали. Кількість домашніх завдань – 2, максимальна кількість балів за усі домашні завдання становить 12.

Практичні завдання передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень підготовки і компетентності студента з навчальної дисципліни.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює 100. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 1	Тема 1. Наука й особливості її розвитку	Робота на лекції	3
	Семінарське заняття	Міні-дискусія: «Наука як форма суспільної свідомості»	Активна участь в обговоренні теми дискусії	
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття		
Тема 2.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 2	Тема 2. Основи наукових досліджень у соціальній сфері	Робота на лекції	4
	Семінарське заняття	Вирішення індивідуальних завдань	Активна участь у вирішенні завдань	
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття		
Тема 3.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 3	Тема 3. Структура наукового дослідження соціальних проблем	Робота на лекції	4
	Практичне заняття	Вирішення різнотипних індивідуальних та групових завдань	Активна участь у вирішенні завдань	
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до практичного заняття		

Тема 4.	Аудиторна робота			
	Лекція 4	Тема 4. Методи наукових досліджень соціальних проблем	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення різнотипних індивідуальних та групових завдань	Активна участь у вирішенні завдань	4
		Проведення експрес-опитування	Результати експрес-опитування	5
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання домашнього завдання	Виконання домашнього завдання	4	
	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.			
Тема 4.	Аудиторна робота			
	Лекція 5	Тема 4. Методи наукових досліджень соціальних проблем	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення індивідуальних завдань, кейс-стаді	Активна участь у вирішенні завдань	4
		Колоквіум 1	Колоквіум 1	10
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою			
Тема 5.	Аудиторна робота			
	Лекція 6	Тема 5. Організація наукових досліджень соціальних проблем	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Робота в малих групах, кейс-стаді та виконання індивідуальних завдань	Активна участь у вирішенні завдань	4
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою			
Тема 6.	Аудиторна робота			
	Лекція 7	Тема 6. Інформаційне забезпечення наукових досліджень соціальних проблем	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Різнотипні індивідуальні завдання, міні-дискусії	Активна участь у вирішенні завдань	4
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Виконання домашнього завдання	Виконання домашнього завдання	4	
	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою			

Тема 7.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 8	Тема 7. Особливості написання студентських наукових робіт	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Різномітні індивідуальні завдання, кейс-стаді	Активна участь у виконанні завдання	4
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Індивідуальна науково-дослідницька робота	Виконання індивідуального завдання	10	
	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до практичного заняття			
Тема 7.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 9	Тема 7. Особливості написання студентських наукових робіт	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Індивідуальна науково-дослідницька робота	Активна участь у виконанні завдання	8
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття			
Тема 8.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 10	Тема 8. Публікація результатів наукових досліджень соціальних проблем	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Вирішення різномітних індивідуальних та групових завдань	Активна участь у вирішенні завдань	4
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою			
Тема 9.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 11	Тема 9. Презентація результатів наукових досліджень соціальних проблем.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Підготовка та демонстрація результатів наукових досліджень (презентація)	Виконання завдання	6
		Проведення експрес-опитування	Результати експрес-опитування	5
<i>Самостійна робота</i>				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою.			

Аудиторна робота				
Тема 10.	Лекція 12	Тема 9. Презентація результатів наукових досліджень соціальних проблем.	Робота на лекції	
	Практичне заняття	Виконання практичних завдань	Активна участь у виконанні завдань	3
		Колоквіум 2	Колоквіум 2	10
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до колоквіуму 2.		

Рекомендована література

Основна

1. Закон України Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки. № 2623-III, остання редакція від 16.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>.
2. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. 172 с.
3. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020 867 с.

Додаткова

4. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Вид. Ліра-К, 2018. 352 с.
5. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
6. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
7. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020.220 с.
8. Назарова Г. В., Ачкасова О. В. Методологія науково-освітніх досліджень у соціальній сфері: робоча програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» другого (магістерського) рівня всіх форм навчання. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 9 с.

Інформаційні ресурси

9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>.
11. Реєстр наукових фахових видань України. URL: <http://nfv.ukrintei.ua/>.
12. Репозитарій Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/>.
13. Сайт персональних навчальних систем Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7192>.
14. Харківська державна наукова бібліотека ім В.Г. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com/>.
15. Reference examples are covered in Chapter 10 of the APA Publication Manual, Seventh Edition. URL: <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/examples#textual-works>.